

Хроніка діяльності Національного інституту стратегічних досліджень у грудні 2013 р. – лютому 2014 р.

3 грудня 2013 р. у Національному інституті стратегічних досліджень (*далі* – Інститут) відбулося засідання «круглого столу» з теми «ОБСЄ: сучасні виклики та перспективи розвитку», присвячене обговоренню ефективності діяльності ОБСЄ, новим викликам для організації, можливим шляхам їх подолання, а також підсумкам українського головування в ОБСЄ у 2013 р. У дискусії взяли участь представники органів державної влади, співробітники наукових та аналітичних установ, а також представники ЗМІ.

Відкриваючи засідання, **директор Інституту Андрій Єрмолаєв** наголосив на зміні парадигми розуміння безпеки – від безпеки порядку до безпеки розвитку. При цьому важливо напрацьовувати механізми унеможливлення мілітаризації новітніх технологій, що з'являються. Інша проблема – напрацювання нового порядку денного для забезпечення продовження курсу на європейську інтеграцію України. Вельми важливими на цьому напрямку вбачаються подальше здійснення політичної модернізації України, реформування правоохоронної, економічної, енергетичної сфер, створення додаткових механізмів взаємодії України з ЄС і Російською Федерацією.

Головний науковий співробітник відділу глобалістики та безпекових стратегій Інституту Галина Яворська представила основні тези аналітичної доповіді «ОБСЄ: сучасні виклики та перспективи розвитку», які стали основою для подальшої дискусії. **Заступник завідувача відділу глобалістики та безпекових стратегій Інституту Ольга Резнікова** звернула увагу на існуючу конкуренцію між різними безпековими організаціями на міжнародному рівні. На її думку, на рівні ОБСЄ доцільно переглянути співвідношення існуючих трьох кошків. Це дозволить реалізувати підхід до безпекових питань у широкому сенсі. Крім безпекової, інші сфери, наприклад, енергетична та інформаційна, також потребують нових відповідей.

Президент Центру Близькосхідних досліджень Олександр Богомолів відзначив позитивні сторони консенсусного прийняття рішень у рамках ОБСЄ. На його думку, для ОБСЄ, яка охоплює значну кількість країн-учасниць, лише консенсус дає змогу ухвалювати збалансовані рішення в галузі безпеки, що і є кінцевою метою діяльності цієї організації. Саме через підтримку і забезпечення консенсусу з безпекових питань ОБСЄ доводить необхідність свого існування. Водночас це не завжди дає змогу ОБСЄ оперативно приймати свої рішення, особливо ті, що стосуються вирішення проблем віддаленої перспективи, через що часто говорять про її неефективність.

Директор Інституту політичного аналізу та міжнародних досліджень Сергій Толстов наголосив, що формулювання, які були закладені в Гельсінському Заключному акті 1975 р. та інших документах ОБСЄ, є здебільшого декларативними. Відтак нині доволі складно підходити до їх вдосконалення. На цьому тлі відмова від принципу консенсусу призведе до порушення функціонування ОБСЄ. Доцільно робити акцент не лише на розвитку ОБСЄ як системи загального стримування, а й на поліпшенні умов проживання людей у зонах конфліктів.

Співробітник Одеської філії Інституту Ганна Шелест зазначила, що з повного переліку рекомендацій експертів для українського головування в ОБСЄ у 2013 р. не все було взято і реалізовано. Зокрема, наголошувалося на недостатньо активній роботі Українського головування в рамках процесу «Гельсінки +40». Водночас були запропоновані заходи для підвищення ефективності польових місій ОБСЄ, вдосконалення мобільних груп і механізмів швидкого реагування. Також відзначалося про недостатнє висвітлення Україною питання застарілих озброєнь. Утім, Українське головування в ОБСЄ було в цілому успішне, хоча увесь потенціал не вдалося розкрити.

У заключному слові **заступника директора Інституту Олександра Литвиненка** зазначалося, що попри наявний потенціал ОБСЄ не стала основою безпекової архітектури в Європі й потребує реформ. При цьому було наголошено на неспроможності значної кількості сучасних держав вирішувати внутрішні конфлікти законними засобами, отже, розв'язання цієї проблеми має стати одним із завдань ОБСЄ в майбутньому. Також акценти були зроблені на: необхідності розбудови в зоні діяльності ОБСЄ ефективних демократичних інституцій, переходу від класичної міжнародної безпеки до людської безпеки. Особливий наголос було зроблено на необхідності недопущення формування нових розподільних ліній на європейському просторі. Для

пошуку компромісу в цьому складному питанні найпершим кроком повинно бути визнання зазначеної проблеми з боку провідних членів ОБСЄ – США, ЄС та Росії.

Учасники «круглого столу» погодилися з висновком про загалом успішне головування України в ОБСЄ у 2013 р., а також підтримали необхідність вирішення проблемних питань розвитку ОБСЄ, висвітлених у доповіді.

9 грудня 2013 р. в Інституті відбувся **Міжнародний науково-практичний семінар з теми «Психологічні аспекти подолання наслідків великомасштабних аварій і катастроф. Досвід Чорнобиля та Фукусіми»**. У заході взяли участь представники профільних комітетів Верховної Ради України, центральних органів державної виконавчої влади, науковці Національної академії наук України, Національної академії педагогічних наук України та галузевих інститутів, фахівці центрів соціально-психологічної реабілітації та інформування населення з питань подолання наслідків Чорнобильської катастрофи, експерти з Японії та Росії.

Семінар відкрила **в.о. заступника директора Інституту Оксана Маркєєва**. Вона зазначила, що Інститут не займається дослідженнями психологічних наслідків аварій і катастроф, але ми усвідомлюємо їх важливість. Тому ми надаємо майданчик науковцям і практичним психологам для представлення результатів їхніх досліджень та обміну думками. За підсумками семінару будуть розроблені пропозиції та рекомендації для уряду, щоб урахувати накопичений досвід та підвищити ефективність політики подолання наслідків масштабних аварій і катастроф.

Надалі семінар вів **головний спеціаліст відділу екологічної й техногенної безпеки Інституту Олег Насвіт**. Він же зробив доповідь «Проблеми психологічних наслідків Чорнобиля та Фукусіми». Зокрема зазначив, що після масштабних катастроф уряди зосереджують свої дії на питаннях техніки й технологій подолання наслідків, моніторингу та реабілітації навколишнього середовища, моніторингу стану та охорони фізичного здоров'я населення. І, як правило, недостатньо уваги приділяється питанням перетворення постраждалого населення в соціально активних громадян, його соціально-психологічної реабілітації.

Незважаючи на те, що ще в 1986 р. окремі вчені звертали увагу фахівців і громадськості на можливі важкі соціально-психологічні наслідки Чорнобильської катастрофи, усвідомлення таких наслідків прийшло тільки з часом. Поступово у звітах і доповідях міжнародних організацій, рекомендаціях наукових форумів усе чіткіше проявляється усвідомлення важливості психологічних аспектів при вивченні наслідків Чорнобильської аварії. І тільки у висновках Чорнобильського форуму у 2005 р. було заявлено, що наслідки Чорнобиля для психічного здоров'я є нині найбільшою проблемою громадської охорони здоров'я, викликаного аварією.

О. Насвіт нагадав учасникам семінару, що у березні 2011 р. у Північно-Східній Японії трапилася комплексна катастрофа. Стався землетрус, за ним ударила хвиля цунамі, яка призвела до ядерної аварії на АЕС Фукусіма Даїчі. Держава виявилася невідповідною до реагування на таку комплексну надзвичайну ситуацію. Були відсутні чіткі правила та алгоритми дій, або вони були невідомі учасникам подій. Японськими фахівцями неодноразово повідомлялося про депресії та стреси в учителів, а також службовців сил самооборони та поліцейських, які брали участь у рятувальних роботах. Необхідно узагальнити досвід вивчення соціально-психологічних наслідків Чорнобильської та Фукусімської аварій, досвід подолання таких наслідків і взяти його за основу для вдосконалення державної політики у сфері подолання наслідків аварій і катастроф, а також аварійної готовності та реагування.

Активну участь у дискусії взяли **директор Науково-дослідного інституту радіаційного захисту Академії технологічних наук України, професор Ілля Ліхтарьов, учений секретар Інституту соціології НАН України, кандидат соціологічних наук Лідія Амджадін, професори Університету Фукусіми (Японія) Юджи Цуцуї, Рієка Такая та Токіо Учіяма, головний спеціаліст недержавного освітнього закладу додаткової професійної освіти «Центрального інституту підвищення кваліфікації» («Росатома», Російська Федерація) професор Тетяна Мельницька, координатор Швейцарсько-українського проекту «Підтримка децентралізації в Україні» (DESPRO), кандидат психологічних наук Оксана Гарнець, професор Університету Нагої (Японія) Тацуо Уджіє, завідувач лабораторії Інституту психології імені Г. С. Косцюка НАПН України, професор Юрій Швалб та ін.**

10 грудня 2013 р. в Інституті відбулося засідання «круглого столу» з теми **«Екологічна безпека, економічна ефективність, соціальна стабільність в умовах глобальних кліматичних змін»**.

У його роботі взяли участь представники центральних органів державної влади та неурядових організацій, провідні науковці, експерти аналітичних установ.

Відкриваючи засідання, **завідувач відділом екологічної та техногенної безпеки Інституту Ю. М. Скалецький** наголосив, що модернізація економіки України на засадах сталого розвитку та екологічної безпеки є пріоритетними завданнями держави й водночас важливими напрямками роботи Інституту. Саме тому Інститут чергового разу стає майданчиком для обговорення важливих стратегічних питань взаємозв'язку економічних, соціальних та екологічних чинників розвитку в умовах глобальних викликів, пов'язаних зі зміною клімату.

Головний консультант відділу екологічної та техногенної безпеки Інституту В. Г. Потапенко окреслив позицію Інституту щодо питань адаптації до зміни клімату й відзначив, що ці питання відносяться до вельми важливих. Тому для вироблення узгодженої позиції необхідною умовою є створення експертного середовища, яке могло б надавати аргументовану підтримку державним органам при прийнятті рішень у цій сфері, зокрема супроводжувати участь України в міжнародних проектах щодо пом'якшення глобальних змін клімату.

Директор центру аерокосмічних досліджень Землі НАН України, академік В. І. Лялько продемонстрував можливості сучасних систем дистанційного зондування Землі (ДЗЗ) і шляхи використання наявної інформації у проектах, метою яких є запобігання наслідкам глобальної зміни клімату. В доповіді була проілюстрована можливість використання матеріалів сучасних космічних технологій ДЗЗ та інформаційних технологій у роботі Мінприроди та Нацагенства екологічних інвестицій України для відстеження викидів і поглинання рослинністю парникових газів в Україні з метою прийняття управлінських рішень у сфері національної кліматичної політики та обґрунтування квот при торгівлі квотами викидів парникових газів відповідно до Кіотського протоколу.

Член-кореспондент НАНУ Я. П. Дідух висвітлив питання впливу зміни клімату на екосистеми в Україні та значення можливих наслідків для довкілля та економіки. Методи, які використовуються в експериментальних дослідженнях, можуть бути застосовані для розробки та обґрунтування програми еколого-біологічних досліджень з метою оцінки різних типів загроз, викликаних зміною клімату, на структуру популяцій та біоценозів. Окрему увагу доповідач приділив біологічним індикаторам впливу нових кліматичних чинників на стан довкілля.

Голова спостережної ради фонду цільових екологічних інвестицій О. П. Хабатюк акцентував увагу на питаннях державної політики в галузі формування вуглецевого ринку в Україні. Зокрема, доповідач наголосив, що в умовах України, за відсутності послідовної державної політики, насамперед кліматичної, енергетичної та промислової, говорити про дієвість і життєздатність вуглецевого ринку передчасно. Ще більш передчасно говорити в Україні про це в умовах невиконання державою внутрішніх функцій, зокрема економічної та охоронної. І саме тому є нагальна необхідність сформулювати стратегічні цілі в кліматичній політиці та обрати інституційний інструментарій для досягнення цілей.

Під час дискусії представники наукових установ окреслили підходи та напрямки вивчення проблеми. Зокрема, виступи **представників УкрГМІ НАН України С. В. Краковської, В. О. Балабух, Л. О. Горбачової** були присвячені прогнозам змін клімату в Україні на основі кліматичних моделей, впливу цих змін на найуразливіші природні ресурси та прогнозу виникнення небезпечних погодних явищ.

Учасники «круглого столу» розглянули також питання адаптації міст до зміни клімату. **Координатор кліматичної мережі національного екологічного центру О. Власюк** окреслила підходи до визначення критеріїв вразливості міст, використання яких при здійсненні проектів щодо оцінки, запобігання та мінімізації наслідків зміни клімату є доцільним. Про приклад такого проекту доповіла **завідувач кафедри економічного факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка Г. І. Купалова**. Українсько-німецька кафедра екологічного менеджменту та підприємництва спільно з управлінням екології та охорони природних ресурсів КМДА здійснювали проект для визначення організаційно-економічних інструментів запобігання та адаптації до змін клімату міста. **Начальник Управління екології та охорони природних ресурсів КМДА С. І. Курикін** наголосив, що досвіду такої співпраці науковців та органів державної влади щодо кліматичних проектів в Україні ще досить мало. **Завідувач кафедри кліматології Київського національного університету імені Тараса Шевченка С. І. Сніжко** звернув увагу на інші чинники впливу на зміну клімату, крім парникових газів, що є вельми актуальним для урбанізованих територій.

Під час дискусії її учасники відзначили особливу роль Інституту у створенні умов для координації зусиль влади, бізнесу, науково-експертної вітчизняної та зарубіжної спільноти і громадськості для пошуку шляхів вирішення означених проблем.

Підбиваючи підсумки засідання, **Ю. М. Скалецький** узагальнив результати реалізованих заходів щодо створення системи адаптації до змін клімату, наголосив на недостатності цієї

діяльності і як першочерговий крок у цій сфері назвав розроблення та прийняття національного законодавчого акта України, що регулюватиме діяльність з адаптації до зміни клімату.

12 грудня 2013 р. в Інституті на виконання Указу Президента України «Про План заходів щодо реалізації у 2013 році Стратегії державної політики сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні» від 25 червня 2013 р. № 342/2013 відбулася міжнародна науково-практична конференція з теми «**Громадянське суспільство України: сучасний стан і перспективи впровадження європейських стандартів взаємодії з державою**». На заході був презентований збірник матеріалів минулорічної міжнародної науково-практичної конференції «**Розвиток взаємодії держави і громадянського суспільства в контексті впровадження європейських принципів належного врядування**». До участі в конференції були запрошені представники посольств і представництв міжнародних організацій в Україні, провідні науковці та працівники органів державної влади, громадських об'єднань, експерти недержавних аналітичних і дослідницьких центрів.

Заступник директора Інституту, кандидат історичних наук В. Яблонський привітав учасників конференції та відзначив, що час її проведення дуже символічно співпав із тими подіями, що сколихнули українське суспільство. Адже такий вибух громадянської активності ще раз довів пріоритетність дотримання прав людини та підтвердив актуальність тематики конференції. В. Яблонський також нагадав, що це вже друга міжнародна науково-практична конференція, присвячена проблематиці взаємодії держави і громадянського суспільства, та презентував збірник матеріалів минулорічної конференції.

З доповіддю виступив в.о. директора Інституту політичних і етнонаціональних досліджень імені І. Ф. Кураса НАН України, доктор історичних наук О. Майборода, який проаналізував перспективи реалізації концепції відкритого урядування в Україні. Ним також були презентовані попередні результати комплексного наукового дослідження вітчизняного громадянського суспільства, проведеного Інститутом політичних і етнонаціональних досліджень імені І. Ф. Кураса НАН України. Доповідач висловив думку, що Євромайдан – це «стихійна спроба взяти участь у відкритому урядуванні».

Далі виступили **керівник Департаменту аналітики та соціологічних досліджень Українського Фонду Демократії «Спочатку люди», доктор політичних наук Л. Смола та керівник програм громадської організації «Український незалежний центр політичних досліджень» М. Лациба**. Він констатував, що 2013-й був роком запровадження європейських стандартів законодавства для неурядових організацій. З початком дії нового закону про громадські об'єднання майже вдвічі збільшилась кількість зареєстрованих громадських організацій та значно зменшилась кількість відмов у їх реєстрації. Крім того, у 2013 р. також почав діяти Закон України «Про благодійництво та благодійні організації», за яким набагато спрощено систему реєстрації благодійних організацій. За його словами, «також дуже хороший процес ішов і на рівні регіонів: ухвалювалися або вже виконувалися обласні програми сприяння розвитку громадянського суспільства». До того ж, «у третині областей цього [2013] року вперше відбулися форуми громадянського суспільства».

Щодо масових протестних виступів кінця 2013 р., то доповідач зауважив, що бачить дві ключові причини, які вивели людей на вулиці: «Це, по-перше, різка зміна зовнішньополітичного курсу без консультацій із суспільством. <...> І друга причина – це грубе порушення прав людини, яке відбулося під час та після розгону студентського майдану або громадського майдану», зокрема права на мирні зібрання та права на вільне вираження власних поглядів. Завершуючи свій виступ, М. Лациба відзначив, що «чим більше люди самоорганізуються у якісь групи, виробляють спільний порядок денний і виставлять публічно його до органів державної влади, тим легше органам державної влади буде зрозуміти, яку політику від них очікують, які є проблеми та рішення, тому розвиток громадянського суспільства та самоорганізація – це запорука ефективної держави».

Активну участь у дискусії взяли **координатор проектів ОБСЄ в Україні О. Озерна, провідний науковий співробітник державної установи «Інститут всесвітньої історії НАН України», доктор політичних наук І. Піляєв, старший науковий співробітник Інституту соціології НАН України, кандидат соціологічних наук А. Зоткін, професор кафедри управління суспільним розвитком Національної академії державного управління при Президенті України, доктор наук з державного управління В. Мартиненко, директор Аналітичного центру вивчення суспільства, доктор соціологічних наук С. Барматова, експерт Українського незалежного центру політичних досліджень, кандидат юридичних наук В. Літкевич, директор Центру антикорупційних досліджень І. Печенкін та ін.**

Підбиваючи підсумки роботи конференції, **завідувач відділу стратегій розвитку громадянського суспільства Інституту, доктор політичних наук О. Корнієвський** подякував усім учасникам за плідну співпрацю, активну участь у її роботі та побажав усім присутнім подальших творчих успіхів у науково-дослідній та громадській діяльності.

18 грудня 2013 р. в Інституті відбулося засідання «круглого столу» з теми «**Економіка України у пошуках післякризової моделі розвитку**». Обговорювалися питання макроекономічної динаміки України у 2013 році, пошуку основних характеристик нової моделі української економіки для реалізації модернізаційної парадигми розвитку, а також ризики та перешкоди для забезпечення подальшого економічного зростання. У дискусії взяли участь посадові особи органів державної влади, представники наукових та аналітичних установ, неурядових організацій та засобів масової інформації.

Відкрив засідання **перший заступник директора Інституту Ярослав Жаліло**. Він представив основні результати підготовленої під його керівництвом фахівцями НІСД аналітичної доповіді «Формування моделі економічного розвитку України у післякризовому світі» та запросив учасників заходу до дискусії.

Директор Інституту еволюційної економіки Ігор Макаренко звернув увагу на питання економічної динаміки й основні проблеми та чинники, що впливали на неї. Він відзначив негативні наслідки завищених прогнозів макроекономічної динаміки 2013 р., які мали значний вплив на бюджетний процес, наповнення бюджету, касові розриви тощо, та застеріг від повторення подібної ситуації, оскільки бюджет 2014 р. формується під надто оптимістичні показники економічної динаміки. І. Макаренко відзначив деякі специфічні особливості проходження кризи в Україні як країні з ринками, що розвиваються, та неврахування цих особливостей центральним банком при формуванні своєї політики. Він акцентував увагу на тому, що українська економіка нині втрачає мільярдні доходи через неефективну банківську систему, корупцію тощо.

Керівник Секретаріату Ради підприємців при Кабінеті Міністрів України Андрій Забловський зазначив, що не відбувається формування нового економічного діалогу по лінії «бізнес – влада» та «суспільство – влада». Він застеріг, що без формування загальнонаціонального консенсусу з питань економічного розвитку Україна може опинитися у т.зв. дефляційній спіралі. А. Забловський привернув увагу до проблеми зниження конкурентоспроможності українського металургійної продукції та наголосив, що металургійне виробництво може зростати найближчими роками тільки за рахунок збільшення споживання всередині країни завдяки модернізації основних фондів української економіки та реалізації точкових інфраструктурних проєктів. Він назвав основні причини, чому не запрацювала Державна програма активізації розвитку економіки на 2013–2014 роки: високий рівень корупції, неадекватність фінансових ресурсів, бюрократизований алгоритм прийняття рішень. Він наголосив на необхідності проведення інвентаризації державних програм, акумулювання внутрішніх інвестиційних ресурсів через стимулювання населення та інвесторів виводити з тіні свої заощадження, посилення довіри, створення рівних правил гри на ринках.

Віце-президент Українського союзу промисловців та підприємців Максим Кунченко зазначив, що 2013 р. був дуже непростим для бізнесу, оскільки динаміка фактично всіх основних економічних показників виявилася негативною, втрачено ринки збуту українських товарів у Російській Федерації та частково в Європі, не відбулося відновлення кредитування за прийнятними процентними ставками. Нагомість бізнес отримав посилення тиску з боку контролюючих органів через неповернення ПДВ, сплату податків наперед, непрозорість процедур державних закупівель, відсутність результатів з перегляду деяких норм СОТ. М. Кунченко наголосив на необхідності звернути увагу на дисциплінарний фактор у владі та персональну відповідальність за реалізацію прийнятих державних програм.

Народний депутат України Ксенія Ляпіна відзначила наявність тривалого періоду стагнації української економіки, яку обумовлюють не об'єктивні, а переважно суб'єктивні чинники. На її думку, поточна економічна модель побудована на монополізації, тому резерв її розвитку полягає не в реалізації певних програм або пошуку фінансових ресурсів – відповідні механізми не спрацювали останніми роками, оскільки країна знаходиться у стані тотальної корупції та монополізації. К. Ляпіна наголосила на тому, що потенціал розвитку полягає в незалежності судів, що приведе до збільшення захисту прав власності, в подальшому реальному дерегулюванні, в реалізації конкурентної політики. Вона також зазначила, що в бюджеті на 2014 р. не передбачено зменшення податкового навантаження на бізнес, запроваджуються додаткові фіскальні заходи для малого і середнього бізнесу, що свідчить про зростання податкового навантаження на бізнес в умовах стагнації та падіння економічних показників у реальному секторі.

Завідувач кафедри економічної теорії та конкурентної політики факультету економіки, менеджменту та права Київського національного торговельно-економічного університету Василь Лагутін наголосив, що рецесія української економіки має нециклічний характер. Він зазначив, що в нинішній ситуації треба говорити не про те, що ми хочемо мати ефективну інноваційну економіку, зорієнтовану на людину, а про те, що ми можемо реально зробити в даній ситуації. В. Лагутін відзначив актуальність поставленого в аналітичній доповіді Інституту питання про формування ємного, ефективного, цивілізованого внутрішнього ринку, а також розкрив основні проблеми його розбудови. Він також наголосив на необхідності подолання інституційного монополізму, який проявляється в особливих формах і характері залежності бізнесу від влади, особливому характері власності, об'єднанні кількох товарних ринків. Виступаючий звернув увагу і на проблему територіальної реконсолідації, оскільки існують значні розбіжності між регіонами.

Президент Академії фінансового управління Міністерства фінансів України Тетяна Єфименко висловила переконання, що країна зараз не знаходиться в умовах післякризової моделі розвитку. Оскільки криза, яка відбувається в XXI ст., має інший характер і відрізняється від класичних криз. На її думку, потрібно говорити про антикризову модель розвитку. Т. Єфименко навела приклади основних механізмів для боротьби з кризовими явищами в різних країнах світу. Окремо вона зупинилася на питанні системної кризи в умовах глобалізації, закономірностях світової фінансової архітектури та необхідності здійснити перезавантаження правил взаємодії всіх її складників. Т. Єфименко зазначила, що технологія управління в кризових умовах має орієнтуватися на чинники реагування на невизначеність, ґрунтуватися на аналізі можливих сценаріїв подій та на застосуванні механізмів реагування. На думку виступаючої, в Україні необхідно сформувати таку модель, щоб економічний цикл середньострокового бюджетування був чітко прив'язаний до політичного циклу. Т. Єфименко наголосила на необхідності використання в бюджетному процесі принципів прозорості, контролю за витрачанням коштів, середньострокового циклу бюджетування, обмеження видатків, удосконалення системи податків.

Науковий консультант Українського центру економічних і політичних досліджень ім. О. Разумкова Володимир Сіденко наголосив, що пошук моделі розвитку означає знаходження головних чинників, які зумовлюють розвиток, і головних способів їх поєднання в певну систему, яка самоорганізується і самооновлюється. В. Сіденко зазначив, що сучасна світова економіка не характеризується післякризовим станом, оскільки співпали й наклалися один на одного різні цикли розвитку різної довжини. Вони стимулюють, резонують один одного і таким чином виникають абсолютно нові ефекти, які не спостерігалися в класичних кризах ділового циклу. Виступаючий наголосив, що неправильно суто економічно підходити до питання про модель розвитку та модернізацію. Потрібно враховувати загальні соціальні деформації, які відбулися у процесі реформ і подекуди призвели до демодернізації суспільства, повернення певних архаїчних елементів у суспільні відносини.

Радник Посольства Російської Федерації в Україні Ігор Севаст'янов зазначив, що після нещодавніх домовленостей у Москві з'явилися додаткові можливості для розвитку економіки України та навів чинники, які можуть погіршити ситуацію. Також він зосередився на деяких аспектах підготовки Угоди про асоціацію України з Європейським Союзом та взаємодії України з Митним союзом.

На завершення **Ярослав Жаліло** подякував учасникам «круглого столу» за участь у дискусії, за висловлені пропозиції щодо формування майбутньої моделі економічного розвитку України.

19 грудня 2013 р. відбулося засідання «круглого столу» експертів з теми «**Кордон – середовище інновацій: простір суперництва, партнерства чи інтеграції?**», який був організований Регіональним філіалом Інституту у місті Харкові спільно з виконавчим комітетом Ради керівників прикордонних областей Республіки Білорусь, Російської Федерації та України за підтримки Харківської обласної державної адміністрації (ХОДА). Обговорювалися такі питання: 1) політичні аспекти співробітництва прикордонних регіонів України та Росії; 2) транскордонне співробітництво на прикладі існуючих євро регіонів; 3) проблеми економічної інтеграції російсько-українського порубіжжя.

Заступник директора РФ Інституту в місті Харкові, доктор політичних наук, професор Олександр Фісун, відкриваючи обговорення, наголосив, що нині в Європі спостерігаються синхронні й водночас протилежно спрямовані процеси переосмислення значення кордонів. З одного боку, на частині раніше єдиного простору ЄС виникли нові державні кордони, що поступово здобувають символічне значення нового «східного кордону Європи». З іншого боку,

ми бачимо розвиток нового європейського регіоналізму завдяки транскордонному співробітництву, що посилюється. На тлі становлення єдиної Європи євро регіони ініціюють нові імпульси для швидкого розвитку колишніх периферійних територій. Відбувається пошук нового інституційного формату розвитку Європи, фундаментально змінюються картографія й ментальна карта структурування Європейського субконтиненту.

В.о. співголови виконкому прикордонних областей Республіки Білорусь, Російської Федерації та України Олексій Кірюхін відзначив значимість прикордонної співпраці між сусідніми областями України та РФ в контексті європейської та євразійської інтеграції. Розглядаючи перспективи розвитку євро регіону «Слобожанщина», **заступник директора Департаменту конкурентноспроможності регіону ХОДА Ольга Бугло** наголосила на перспективі виходу Харківської області на міжнародний рівень співпраці в інноваційній та фінансовій сферах, а також відзначила роль прикордонного співробітництва.

3-й секретар Генерального консульства РФ у місті Харкові Андрій Альохін наголосив, що важливим складником міжрегіональної співпраці має бути усунення бар'єрів для контактів між населенням регіонів, залучення інновацій і капіталовкладень для стабілізації та зростання економіки російсько-українського порубіжжя, збільшення автономії та самоврядування регіонів. **Заступник директора Харківського регіонального інституту Академії держуправління, кандидат історичних наук, професор Володимир Нікітін** окреслив проблеми, які можуть вирішуватися лише на загальнодержавному рівні, а також перспективи розвитку прикордонної міжрегіональної співпраці.

Директор Північно-Східного наукового центру НАНУ і МОН України, доктор економічних наук, професор Павло Бубенко окреслив економічні перспективи для України та Харківської області, зокрема при реалізації низки стратегічних проектів у рамках Митного союзу (МС). **Науковий співробітник Центру пострадянських досліджень Інституту економіки РАН (м. Москва) Артем Пилін** представив матеріали дослідження щодо взаємної торгівлі в прикордонних регіонах Білорусі, України та Росії. **Заступник проректора з інноваційної роботи Белгородського державного національного дослідницького університету (м. Белгород) Андрій Пересипкін** акцентував увагу на значимості, проблемах і перспективах ВНЗ у контексті прикордонної регіональної співпраці.

Кандидат політичних наук, доцент ХНУ імені В. Н. Каразіна Юлія Біденко вказала на необхідність формалізації основних точок співпраці в рамках прикордонної регіональної кооперації для більш ефективного вирішення низки проблем на рівні населення євро регіону. **Начальник відділу міжнародного співробітництва та євроінтеграції Департаменту економіки та міжнародного співробітництва ХОДА Валерій Резніков** акцентував увагу на проблемах співпраці між Україною, ЄС і МС, відзначивши необхідність участі нашої держави в обох цих проектах.

Провідний науковий співробітник РФ Інституту в м. Харкові, кандидат філософських наук, доцент Олексій Крисенко розглянув прикордонну регіональну співпрацю в контексті поточної політичної ситуації, що обумовлює необхідність розмежовувати політичні та економічні складники у процесі співпраці з ЄС. У дискусії також взяли участь запрошені політологи, економісти, представники ЗМІ.

29 січня 2014 р. Вчена рада Національного інституту стратегічних досліджень ухвалила таке звернення.

Вчена рада Національного інституту стратегічних досліджень глибоко стурбована масштабом суспільно-політичного конфлікту в Україні та вважає за необхідне звернутися до українського суспільства.

Перед Українською державою постало найбільше випробування з часів здобуття незалежності. Це випробування на міцність демократичних засад суспільства й держави, нашої громадянської зрілості.

Неефективність чинних інститутів, які мають забезпечувати національну єдність, призвела суспільство до небезпечної межі, що вже коштувало людських життів.

Висловлюємо щирі співчуття усім рідним і близьким загиблих, усім постраждалим під час січневих подій.

Ми всі маємо усвідомити існування базисних цінностей, які важливіші за політичні амбіції, фінансові інтереси та особистісні пристрасті. Це – життя і здоров'я людей, єдність і суверенність держави, демократичні засади громадянського суспільства.

Ніхто не володіє монополією на істину. Істина народжується лише в тій суперечці, в якій панують розум, мудрість і взаємоповага.

Ніхто не може монополізувати право на вираження волі народу. Воля народу знаходить вираз у демократичних процедурах реального діалогу, до якого залучені всі прошарки суспільства.

Обов'язок владних структур усіх рівнів – відхід від конфронтаційної практики вирішення суспільних проблем, налагодження й зміцнення інститутів суспільного діалогу.

Обов'язок громад усіх рівнів – реалізація прав та інтересів членів громад через конструктивний діалог виключно на правових засадах.

Обов'язок загально визнаних моральних авторитетів, які спроможні вплинути на врегулювання конфлікту, – зробити для цього все можливе. Варто вітати участь українських церков у пошуку мирного виходу з кризової ситуації.

Це має стати основою відновлення соціального миру у країні.

Україна у стані перманентного внутрішнього конфлікту не зможе відстояти свої інтереси, власне національний суверенітет. У програві буде все суспільство, кожен громадянин.

Без сучасної конкурентоспроможної економіки будь-які спроби побудови справедливого суспільства не мають сенсу. Без правової модернізації суспільства втрачають значення економічні досягнення. Без докорінного реформування правоохоронних органів та забезпечення дієвих механізмів громадського контролю за їхньою діяльністю особиста безпека громадян буде недосяжною.

Україна потребує неперервності стратегічного процесу модернізації економіки та суспільства на європейських засадах. Втратити дієздатність держави сьогодні – означає втратити перспективу України.

Мусимо усвідомлювати, що припинення гострого політичного протистояння стане лише першим кроком на довгому шляху відбудови в Україні *легітимної* – такої, що визнана всім суспільством, влади. Проте така відбудова необхідна для того, щоб Україна вийшла з випробувань оновленою, єдиною та суверенною, здатною послідовно реалізувати обрані орієнтири європейської інтеграції.

У цей непростий час на вітчизняній експертній спільноті лежить особлива відповідальність. Небажання політиків дослухатися до експертів, відсутність зв'язку між політиками та експертною спільнотою призводять до помилкових політичних рішень, які стають джерелом глибокої суспільно-політичної кризи.

Ми переконані, що наразі основне завдання експертної спільноти України – забезпечення та активне впровадження основи для діалогу, який визначить нову модель розвитку суспільства, шляхи вирішення суперечностей, які спричинили громадянський конфлікт у країні. Закликаємо експертів, аналітиків, науковців докласти до цього всі можливі зусилля.

29 січня 2014 р. Вчена рада Інституту заслухала та схвалила **звіт про роботу спеціалізованої вченої ради Д 26.718.03 в Інституті у 2013 р.** Як зазначив **голова ради, доктор філософських наук, професор М. Т. Степико**, на виконання постанови Президії ВАК України від 22 грудня 2010 р. № 101–06/8 в Інституті функціонувала спеціалізована вчена рада Д 26.718.03 із правом присудження наукового ступеня доктора та кандидата наук за спеціальностями 21.01.01 – основи національної безпеки держави (політичні науки) та 21.03.01 – гуманітарна і політична безпека держави (філософські науки). Протягом 2013 р. на засіданнях спеціалізованої вченої ради відбулися захисти 5 дисертацій: 1 – на здобуття наукового ступеня доктора наук, 4 – на здобуття наукового ступеня кандидата наук, а саме:

- **Марченка Юрія Васильовича** на здобуття наукового ступеня доктора наук за спеціальністю 21.01.01 – основи національної безпеки держави (політичні науки) з теми «Соціально-політичний вимір формування та функціонування системи безпеки підприємництва в Україні». Науковий консультант – Степико М. Т., д. філос. н., професор, головний науковий співробітник відділу гуманітарної політики Інституту. Робота виконана у відділі гуманітарної політики Інституту;

- **Каравасєва Вадима Сергійовича** на здобуття наукового ступеня кандидата наук за спеціальністю 21.01.01 – основи національної безпеки держави (політичні науки) з теми «Концептуальні засади державної політики формування української національної ідентичності». Науковий керівник – Степико М. Т., д. філос. н., професор, головний науковий співробітник відділу гуманітарної політики Інституту. Робота виконана в аналітично-інформаційному відділі Інституту;

- **Тихонюк Світлани Андріївни** на здобуття наукового ступеня кандидата наук за спеціальністю 21.01.01 – основи національної безпеки держави (політичні науки) з теми «Особливості політичних конфліктів в умовах реформування політичної системи». Науковий керівник – Розумний М. М., д. політ. н., с. н. с., завідувач відділу політичних стратегій Інституту. Робота виконана у відділі політичних стратегій Інституту;

- **Якименка Юрія Віленовича** на здобуття наукового ступеня кандидата наук за спеціальністю 21.01.01 – основи національної безпеки держави (політичні науки) з теми «Динаміка становлення партійної системи України (безпековий вимір)». Науковий керівник – Степико М. Т., д. філос. н., професор, головний науковий співробітник відділу гуманітарної політики Інституту. Робота виконана у відділі політичних стратегій Інституту;

• **Човган Ірини Валентинівни** на здобуття наукового ступеня кандидата наук за спеціальністю 21.01.01 – основи національної безпеки держави (політичні науки) з теми «Євроінтеграційний контекст трансформації вищої освіти в Україні (безпековий вимір)». Науковий керівник – Корнієвський О. А., д. політ. н., доцент, завідувач відділу стратегій розвитку громадянського суспільства Інституту. Робота виконана у відділах гуманітарної політики та стратегій розвитку громадянського суспільства Інституту.

Офіційними опонентами на засіданнях спеціалізованої вченої ради Д 26.718.03 у 2013 р. виступили 6 докторів та 4 кандидати політичних наук.

Загалом за період функціонування спеціалізованої вченої ради Д 26.718.03 з 22.12.2010 по 22.12.2013 рр. було проведено 17 засідань ради, на 6 з яких відбулися захисти 1 докторської та 8 кандидатських дисертацій за спеціальністю 21.01.01 – основи національної безпеки держави (політичні науки). Переатестацій, апеляцій, колективного рецензування докторських і кандидатських дисертацій не було. Відхилених докторських і кандидатських дисертацій не було. Членів спеціалізованої вченої ради Д 26.718.03, які відвідали менше половини засідань ради, не було.

У зв'язку з тим, що 22 грудня 2013 р. закінчився термін функціонування спеціалізованої вченої ради Д 26.718.03, до МОН України було направлено клопотання про відкриття на новий строк спеціалізованої вченої ради з правом присудження наукового ступеня доктора та кандидата наук за спеціальностями 21.01.01 – основи національної безпеки держави (політичні науки), 21.03.01 – гуманітарна і політична безпека держави (філософські науки).

13 лютого 2014 р. Регіональний філіал Інституту в м. Ужгороді, Науково-дослідний інститут Центральної Європи, кафедра політології та державного управління Ужгородського національного університету, Українсько-словацький центр транскордонного співробітництва «Карпати» за сприяння **Почесного Консула Словацької Республіки у Великому Березному Олега Адамчука** провели Ужгородські словацькі наукові читання з теми «**Громадянські структури Словаччини та України: історичні паралелі, сучасні ролі і взаємодія**». Метою заходу було формування історичної ретроспективи (1990–2013 рр.) та обговорення сучасних альтернатив розвитку українського та словацького суспільств у процесі їх трансформації, зумовлених передусім роллю різних громадських акторів та соціальних груп. Особлива увага учасників була приділена використанню досвіду Словацької Республіки у застосуванні інструментів суспільного діалогу та політичної консолідації, а також співробітництву двох країн у сфері освіти, гуманітарних контактів, гармонізації міжетнічних взаємин та лібералізації візового режиму. Доповідачі та учасники дискусії відзначили, що Словацька Республіка є для України взірцем успішних модернізаційних реформ та активної участі громадських структур у процесах трансформації суспільства.

В Ужгородських словацьких читаннях взяли участь близько 60-ти учасників, серед яких були представники наукових та експертних кіл України, Словацької Республіки, а також ЗМІ. Матеріали Ужгородських словацьких наукових читань будуть опубліковані окремим виданням і представлені широкому колу науковців та громадськості.